

part, responsable de la creació de l'oc. ant. *nomen-tar* «nommer» (PDPF) i aranès *nomentà*.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *mental, mentalment, mentalitat, mentor, menció, fer menció d'entrar, esment* (cf. infra), *esmentar, pendre's esment, tenir-se esment, tenir esment, parar esment, haver esment, donar-se esment, fer esment, fer-se esment, no fer-hi esment, sense fer-ne esment, tenir esment* (cf. supra), *haver esment* (cf. supra), *esment* (cf. supra), *mentar, dement, demència, dementar-se, dementat, amència, dismendera, vehement, vehemència, comentar, coment, comentador, comentari, comentarista, comentació, comentari, reminiscència, memento, fer sos mementos, mnemònica, mnemònic, amnèsia, amnistia, amnistiar, dismnèsia, mnemotècnic, mnemotècnic*.

MENTA, del ll. MĒNTA id. □ 1.ª doc.: S. XIII.

«Ensenyà Sent Luc --- veritat de doctrina, e --- disia en lo .ix. capítol —Mal és a vós, fariseus, qui preïcats que la *menta* e la ruda és delmadora, e tota erba menyadora, e laxats lo juseu i la caritat de Déu!», *VidesR*, 227v1, traduïnt «qui decimatis, id est decimando praedicatis, *mentiam* et rutam et omne olus ---» (696).

En *Lo vers de las erbas* de Cerverí de G. (c. 1270): «Domna plasenz, de la branca del gaug / que-m des no-us platz d'oymays douçors en senta, / ans la m'avetz cambiada per *menta*, / per que'n pre menz tot ço que vey e aug / --- / be faitz semblan qu'en l'ort vostr'à pro *menta* / --- / ans m'auriatz dat un gran faix de *menta* / ---» (67/92, vv. 10, 17, 24). En la versió trescentista d'Ibn Wáfid (*Medicines Particulars*, p. p. Farauo, 1943, p. 133) es llegeix que «*menta* dóna volentat de jaure ab les femnes»: d'ací les dites pop. «la *menta* l'amor augmenta», «*menta*, dona calenta», que *AlcM* recull a Menorca. A part d'aquesta creença popular, repercuteix en el folklore i en literatura (també en Cerverí) el joc de mots *menta/mentir*, d'on la tradició de la *menta* traidora i la llegenda sagrada que reporta *AlcM*.

Fins avui *menta* és el nom d'aquesta planta usat en tot el nostre domini lingüístic, fins al cim dels Pirineus (*mēnta* Esterrí de Cardós, 1934).

Menta de gat és nom d'una planta muntanyenca, espècie d'heliotrop, Riu del Pendís (1935).

DERIV.: *Mentàcies, Mentol, mentolat, Mentona*.

Mentastre [S. XIV, *Alcoati*], del ll. MENTASTRUM id.: com que fou molt recercat, buscat, descrit i usat pels botànics, farmacòlegs i herbolaris hispanoarbàbics, que en part ho pronunciaven amb *-nt-*, la variant *mendastre*, molt estesa en català, es pot explicar per aqueixa pronunciació arabitant: en parla el nostre Abenbclarix (1106) anomenant-lo ara *mentrásto* adés *mentrástro*, d'aquesta manera també l'anònim sevillà de c. 1100, altres en el diminutiu *menta rašteyl*, i formes més arabitzaades com *meñístro* o MASTRANZO (DCEC/DECH) es troben en l'àrab magrebí i en castellà. En català apareixen variants *mandastre*: «artamissa et ~ e manruviu ventós e la xara ---», en el

Receptari valencià de Micer Joan (1466), i en els textos veterinaris i mèdics del S. XIV i XV citats per *AlcM*; «*madrastrès*: mentastrum», OPou (*ThPu.*, 50), val. *mandastre* (Cavanilles, *Observ.* II, 333), ross. *mentestra* (Grandó, *Misc. Fabra*); formes recollides oralment: al Rosselló *mantiástrā* (Estagell, 1960), però també s'hi deu usar *māndāstrā*, car així alteraven a Teulís (1959) alguns pagesos saberuts el vell NL *Barbastre*; he vist *manrástros* a Boí (1971), a muntanya, ben semblants a la *menta*, *menkástre* en una alta vall de la Baixa Vall d'Aran, planta espontània que naixia al mig dels blats, d'arrels grosses i blanques entrecruades com si fos un niu (1924); bearn. *mandràs* (Palay), roerg. *mentastre* (Vayssier); més formes romàniques alterades en el DCEC, en la *Flore de Rolland* IX, 45, i en una nota de Bertoldi, ARom. XVII, 73. *Rementola* ross. i *rementerola* nom d'una altra labiada (*Calamintha nepeta*) [DFA.], *rementerola* Cavanilles, *Observ.* II, 333.

No sé què pensar d'una planta silvestre +*mantókija* que m'anomenaren prop de Xàtiva (Llosa de Ranes, 1962) perquè no em vagava de fer-me-la descriure: altra deformació de MENTASTRUM? representant mossàrab de MENTA HORTI 'menta d'hort'? ¿Encreuament de MENTASTRUM amb MARRUBIUM (avui anomenat *manrúbio* i *manròbia* a certes comarques del Migjorn), planta que sovint anomenen junt amb el mentastre?

Mental, mentalitat, mentar, V. ment Mentastre, V. menta

MENTIR, del ll. MĒNTĪRĪ id. □ 1.ª doc.: orígens (Llull etc.).

«Per la plaça de Roma anava cridant un home qual cosa valia més: o vendre a bon mercat e dir veritat, o *mentir* e vendre a carestia --- o dona bella qui-s demostràs amadora de luxúria, o dona leja qui feés semblant de castedat», Llull (*Blanq.*, NCL. II, 237.21); «Més val veritat en home pobre que *mentir* en home ric», «Ab la leyaltat nodreix en companyó leyaltat: qui a son companyó *ment*, nodreix-se en eyl mentida», id. (*Mil Prov.*, p. 424.15, 401.4).

Mentir pel coll, mentir per la gola, antiquíssimes frases fetes, reforçaments emfàtics del retret de mentir, en dir que és una mentida articulada amb els òrgans de la veu i no pas insinuada o donada a entendre: «—Rei d'Aragó, lo rei Carles nos tramet --- a dir --- que la vostra fe val menys perquè li sòts entrat en la sua terra sens desafiar— --- Hi tramès --- dos missatges --- e parlà la u --- —Vos responem, de part del --- rei d'Aragó, que vós *mentits per la gola* --- que la vostra fe ne val menys com vengués contra lo rei Manfre, e --- ell vos ho farà dir cos per cos --- e que us darà avantatge d'armes ---», Muntaner (§ 72, Casac. II, 21.22). I aqueixes expressions continuaren en la nostra poesia popular: «— --- l'he brodada amb aquestes mans tan lindas / —*Ments pel coll*, la linda reyna, / que tal trassa no tindrius ---», MilàF (*Romllo.*, 219; i passim); «(en aquest punt s'obre l'arquimesa i Gueridó en surt, embolcat en un salt-de-llit d'Oriana) GUERIDÓ —*Mentiu pel coll*, cavaller Rotlan! ROTLAN